

תאריך: שבט תשפ"ד

יקותיאל אוהב ציון

אב"ד "טובה ראייתה"

ורב בעיה"ק "טבריה" ת"ו

תפלה על מניעת גשם באיזורי המלחמה

ידידי היקר והנעלה ר' אלירן ישראל מסגדיאן הי"ו

לשאלתו מאת חבריו החיילים המוסרים נפשם בעתות אלו, כאשר רבים מהם נמצאים בשטחי אויב או בגדר הסמוכה להם, ובכל רגע נתון סכנה מרחפת על ראשם מחמת הפגזות אש הבאים עליהם ע"י אויב אכזרי, ויש שעדיין נמצאים בתוככי השכונות העויינות בעזה, ועסוקים במלחמה ממשית מול הארורים.

ושואלים הלכו ב'ו, האם יכולים בעת תפלתם לדלג על בקשת הגשם בברכת "ברך עלינו", כיון שהגשם בעבורם הוא קללה וסכנה, ואם אי אפשר לשנות מטבע ברכה של כל העולם, האם לכל הפחות יש להם רשות להתפלל תפלה בפני עצמה שהגשם לא יבא במקומם, כדי ששדה הראיה שלהם יהיה ברור, ובכך ידעו לכיין את מטרותיהם ביתר שאת להשבית אויב ומתנקם.

תשובה בקיצור: אין לשנות את נוסח התפלה מחמת עיתוי שנוצר ע"י מלחמה וכיו"ב, ועל החיילים לבקש בתפלתם "ותן טל ומטר לברכה", כיון שהעולם זקוק לגשם, אמנם כיון שהגשמים במקומות המלחמה הם ממש מסוכנים ללוחמים, על כן מותר ומצוה לנו ולהם - להתפלל שלא ירדו גשמים במקומם, ויכולים גם בברכת "שומע תפלה" לבקש על הדבר הזה. כן השיב מרן הגר"ד קוק שליט"א.

א. בתענית (יד ע"ב) איתא, דאפילו עיר גדולה שזקוקה למטר בימות הקיץ, עושים כמנהג א"י, כדי שלא לשנות מנהג א"י, ויכולים לבקש מטר בשומע תפלה. וכ"פ הרמב"ם (פ"ב מתפלה הי"ז), ובשו"ע או"ח (סי' קיז ס"ב). ובתשו' הרא"ש (כלל ד סי' י) ביקש לחלק בין "עיר" ל"ארץ", שאם כל הארץ זקוקה למטר בקיץ, אכן יש להם לבקש מטר בימים אלו, והביא סעד לזה מד' הרמב"ם בפיהמ"ש (ריש תענית). אלא שכתב שלא נתקבלו דבריו. והו"ד הרא"ש בטור

תאריך: שבט תשפ"ד

יקותיאל אוהב ציון

אב"ד "טובה ראיתה"

ורב בעיה"ק "טבריה" ת"ו

(סי' קיז). והב"י שם כתב שמד' הר"ן מבואר דלית ליה האי חילוקא, ולכן העלה בשו"ע שם, שגם ארץ הזקוקה למטר בקיץ, אין להם לשנות.

ב. ומתבאר מד' הרמב"ם בפיהמ"ש (ריש תענית) דשאני "עיר הזקוקה לגשמים", ששם יש ללכת בתר רוב הארצות, אבל במקום שהאקלים שונה לגמרי, דהיינו חצי כדור הארץ הדרומי, בזה אין ללכת בתר א"י, כי הוא מקום שקובע לעצמו, כי ארצות כאלו שאצלם במרחשון הוא קיץ, והגשמים אינם טובים להם אלא מביאים איבוד וממיתין, הלא איולת היא לבקש גשם, וזה דבר גלוי ופשוט. עכ"ד. וע"ש בתשו' הרא"ש שהביא דברים אלו. וכן העלה לדינא בתשו' תורת חיים למהרח"ש ח"ג (סי' ג). ועוד. [וראה מש"כ מהר"ח אבולעפייה זיע"א ב"מקראי קדש" (דקכ"ה סע"א) במשנת הרמב"ם. ע"ש].

ג. וידוע שכך הוא במדינות "ארגנטינה" ו"ברזיל", ונודע בשערים שהרב רבי שאול סתהון דבאח ז"ל הורה לבני בואנוס איירס לומר כל השנה מוריד הטל וברכינו, ונימוקו עמו, שבקיץ שלהם [אע"פ שהוא חורף בא"י] הוי סימן קללה שירדו גשמים, ובחורף שלהם הוי סימן קללה לא"י דאצלם הוא קיץ, ואחר שנים רבות אמרו שנתברר שבקיץ שלהם הם גם צריכים גשמים, וא"כ הו"ל כבני א"י, ולכן בקשו לומר כבני א"י, ויוצאי דמשק החלו לומר ברך עלינו כבני א"י, אך השאירו "מוריד הטל", ויוצאי ארם צובא שינו לגמרי. ואכמ"ל בפולמוסא דא. וכבר בירר ענין זה בשו"ת אוצרות יוסף ח"ו (סי' ד). ע"ש.

ד. אכן דבר ברור הוא שהנידון שלפנינו עם החיילים העומדים על המשמר בצפון ובדרום, אינו דומה לענין הנ"ל ויש לחלק בין השוין, דרק במקום שהמצב הביוגולי של האקלים מצריך שלא ירד גשם, אז יש לדון דלא יבקשו, כיון דלדידהו לא הוי "ימות הגשמים" בעידן זה, ואין הזמן גרמא לבקש על הגשם, אבל במקום שהמצב כן מצריך גשם, רק שהעיתוי גורם שתהיה הפרעה מחמתו אם ירד, בזה לא שמענו שיש לשנות את נוסח תפלת ימות הגשמים, ובפרט

תאריך: שבט תשפ"ד

יקותיאל אוהב ציון

אב"ד "טובה ראייתה"

ורב בעיה"ק "טבריה" ת"ו

למנהג הספרדים שנוסח ברכה מיוחד ושונה תוקן לימות הגשמים, ולא רק הזכרת בקשת גשם בתוך נוסח הקבוע לכל השנה.

ה. ומצינו לכמה ראשו' שכ', דמאן דלית ליה פירי בדברא, [ע' תענית (ד סע"ב) שהגשם מזיק לפירות שבשדה עד שיאספם לביתו], יבקש גשם מיד לאחר החג, ולא ימתין עד ז' מרחשון, כיון דכל מ"ש רבן גמליאל במתני' דתענית (י ע"א) להמתין בבקשה עד ז' מרחשון היינו מחמת עולי רגלים, והאידנא לית לן עולי רגלים. וכ"כ בארחות חיים מלוניל (סי' קט) בשם הגאונים והרמב"ן, הריטב"א בתענית (י ע"א) בשם רבו ובשם הגאון. וע"ע בחי' תלמיד הרמב"ן שם שכ"כ בשמו. וכן ביקש לומר הר"ן ריש תענית [אלא שכ' דהרי"ף לא חילק בזה], וע"ע במאירי שם, ועוד. ומבואר שמותר לשנות הבקשה לפי הענין.

ו. ואמנם דבר פשוט הוא שאין מזה ראייה לנ"ד, דמלבד מאי דלא קיי"ל הכי, ואנן ממתניין לבקש גשמים עד ז' מרחשון, בין מאן דאית ליה פירי בדברא בין מאן דלית ליה, וכסתמות ד' הרי"ף הנ"ל, וכן דעת הרמב"ם (פ"ב מתפלה הט"ז) והשו"ע (ר"ס קיז) דבכל ענין מבקשים מז' מרחשון. וכ"כ הריטב"א שם שלא נהגו כד' הגאונים בזה. עוד בה חילוקא דרבנן ברור ופשוט כעין הנ"ל, דשאני התם דלכו"ע עיקר זמן הגשמים הוא מיד לאחר החג, משא"כ בנ"ד שהזמן הוא זמן בקשת גשמים, רק שענין חיצוני גורם לבקש על מניעתם.

ז. ומטעם זה, אם אדם ביקש גשמים לאחר החג לא יחזור, כיון דסו"ס אין זה סימן קללה, ואית ליה רבוותא דס"ל שכן יש לעשות לכתחילה, וגם הרי"ף והרמב"ם יודו שלא מופקעת הברכה לגמרי מן הזמן, וכדביארנו בס"ד בתשובה אחרת. וכעיי"ז הכריעו לדינא רוב האחרו', על בן חו"ל שביקש גשמים קודם יום ס' לתקופה, שאיי"צ לחזור על תפלתו. וכמ"ש בתשו' הרדב"ז ח"ה (סי' ב אלפים ונ"ה), ובתשו' מהרח"ש ח"ג (סי' ג). ובברכ"י (סי' קיז סק"ג), ורעק"א שם, וע"ע במשנ"ב (שם ס"ב, בביאורה"ל ד"ה הצריכים). ואכמ"ל.

תאריך: שבט תשפ"ד

יקותיאל אוהב ציון

אב"ד "טובה ראיתה"

ורב בעיה"ק "טבריה" ת"ו

הכרעה למעשה בענין תפלה על החיילים

ח. ולענין מעשה אמר מרן הגר"ד קוק שליט"א, בהיות והחיילים העומדים בחזית נכנסים לסכנה בעת שיורדים גשמים, ולא רק חוסר נוחות וכיו"ב, אלא סכנה ממשית הגוברת על הסכנה הידועה הכללית - שהם נמצאים בה בלאו הכי. על כן הגם שנוסח התפלה הוא "ברך עלינו", ומבקשים בו "ותן טל ומטר לברכה" וכו', מ"מ אפשר ומצוה להתפלל על החיילים שבמקומם לא ירדו גשמים. [וגם בברכת "שומע תפלה" אפשר להכניס בקשה זו, וכעין מ"ש בתענית שם, שבני נינוה הזקוקים למטר גם בימות החמה, יבקשו מטר בברכת שומע תפלה. והכי קיי"ל לדינא כמ"ש לעיל אות א].

האם מותר לעוברי דרכים להתפלל שלא ירד גשם

ט. וביומא (נג ע"ב) איתא, מאי מצלי [הכהן הגדול בתפלה קצרה בבית החיצון] וכו', ולא תכנס תפלת עוברי דרכים לפניך. רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא, שדא מיטרא עליה, אמר, רבש"ע כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער, פסק מיטרא, כי אתא לביתיה אמר, רבש"ע, כל העולם כולו בצער וחנינא בנחת, אתא מיטרא וכו'. וכבר הפליאו איך רחב"ד החסיד ביקש דבר המועיל לו ומחסיר לכל העולם. וע"ש במהרש"א שנדחק בזה, ובס' בן יהוידע הפליג מכח קושיא זו בתרי אנפי חדתי. וב"עיון יעקב" שם כתב, דבודאי היה רחב"ד שליח מצוה. וע"ש מש"כ לבאר.

י. וב"הערות" הגרי"ש אלישיב זיע"א לחולין (קי ע"א, ד"ה רבין תכלא) כתב, דלא יעלה על הדעת שיחיד המהלך בדרך יתפלל שלא ירד גשם, [שהרי הגשם חיים לעולם, וכולם צריכים לו, והיחיד הזה אריה הוא דרביע עליה מחמת לכתו בדרך], וביאר שבאמת אינו מתפלל אלא שמביע אנחה של צער והויא כתפלה קמיה שמיא. עכ"ד. ומבואר דס"ל דבעלמא אין לבקש שיפסיק הגשם.

תאריך: שבט תשפ"ד

יקותיאל אוהב ציון

אב"ד "טובה ראיתה"

ורב בעיה"ק "טבריה" ת"ו

יא. והעידו שאירע פעם כשעשו הכנסת ס"ת וחששו מן הגשם, ושאלו מאת מרן הגר"ש אלישיב זיע"א היתר להתפלל שלא ירד, ואמר, שזו שטות להתפלל ע"ז. [כן העיד בס' 'וישמע משה' ח"א עמ' נז]. וכיו"ב השיב שר התורה מהר"ח קניבסקי זיע"א למשפחה שערכו שבת חתן וחוששים שמחמת הגשמים לא יגיעו מספיק ציבור לשמח את החתן והכלה, ושאלו האם יכולים להתפלל שלא ירד גשם, וכתב להם "אל תכנס תפלת עוברי דרכים". [ראה "עזרת אליעזר" חידושי ברכות ס ע"א]. ואמנם במדרש אגרת בראשית (פרק מד) מבואר שנתקבלה תפלת האשה שלא ירדו גשמים עד שיתייבשו הכיריים שהניחה בגג. מ"מ לא ברור כלל שעשתה כהוגן.

תפלה שלא ירד גשם בפורים

יב. והגר"ח פאלאג'י זיע"א בס' 'מועד לכל חי' (סי' לא אות לו) כתב, שראוי להתפלל שלא ירדו גשמים בפורים, כדי שיוכלו לקיים המצות כהלכתן, ושלא יהיה סימן רע לעניים, וגם סימן רע לנותני הצדקה כעבד שבא למזוג כוס לרבו וכו', ואמנם כתב שאם בני המקום לא שומרים על הצניעות כדבעי בפורים, אדרבה, טוב להתפלל שירדו גשמים בפורים ועי"ז ימנעו מעבירות. ע"ש.

תפלה שלא ירד גשם על חיטים של פסח

יג. והגר"מ גרוס שליט"א כתב בס' 'נאות מרדכי' (פסח עמ' שיז) דה"ה שיש להתפלל על השדות שבהן גודלין חטים עבור מצות של פסח, דריבוי גשמים עליהם עלולין להביאן לידי חימוץ, אם כבר סיימו את יניקתן מן הקרקע. [ע' שו"ת רשב"א ח"ז (סי' כ), ובשו"ע או"ח (סי' תסז ס"ה) וכו']. עכ"ד.

תפלה שלא ירד גשם בחג סוכות

יד. ונפק"מ מזה להתפלל בסוכות שלא ירדו גשמים ונוכל לקיים מצות סוכה כהלכתה, ולא נראה סימן קללה בחג (תענית ב ע"א, סוכה כח ע"ב). וכ"כ הגר"ש רוטשילד שליט"א בהערותיו לתענית (כב ע"ב) שנדפסו בקובץ "שמחת

תאריך: שבט תשפ"ד

יקותיאל אוהב ציון

אב"ד "טובה ראיתה"

ורב בעיה"ק "טבריה" ת"ו

התורה" (מחזור ב, חלק ה, עמ' מא). אמנם הגאון בעל "מעדני השלחן" זצ"ל השיב שלא להתפלל על מניעת הגשמים בסוכות. והביא דבריו נכדו בתשו' שנדפסה בירחון "המאור" (שנה סז, חוברת א, עמ' מג). וע"ש מה שהרחיב בזה. [ויש לדון על דבריו מכמה אנפי. ואתה תחזה].

טו. ולענ"ד נראה שראוי להתפלל שלא ירדו גשמים בסוכות, ומה שטענו לומר שהגשמים הם "סימן קללה", וא"כ לא מהני מה שלא ירדו ע"י תפלה, דסו"ס מצב הקללה קיים בשמים, אין זה מוכרח, וי"ל דע"י תפלה מתבטלים הסיבה והסימן יחדיו. מה גם דחביבה מצוה בשעתה, ויש לעשות טעדיקי לקיים מצות סוכה כהלכתה. שו"ר דכן מובא בס' "יי"ג אורות" (מע' קאשליץ פ"א), שהרה"ק משינווא זיע"א ביקש מהרה"ק מקאשליץ זיע"א שיתפלל שלא ירדו גשמים בחג סוכות, ואמר ר' איצקל מפשוורסק שאכן באותה שנה לא ירדו גשמים כלל. וכעת ראיתי שכ"כ גם בס' אמרי פנחס מקוריץ החדש (ח"א עמ' תפג).

טז. וביאור הדבר, דהגם דאיתא בתענית (יט ע"א) שאין מתפללין על ריבוי גשמים, והיינו דאע"פ שיש גשם מרובה ואנשים קצים בו ויש להם צער ממנו וכמ"ש המאירי בבית בחירתו שם, וכן נפסק לדינא בשו"ע או"ח (סי' תקעו סי"א), מ"מ לצורך מצוה דרבים כגון סוכה או מצות ימי הפורים, [לאפוקי שבת חתן והכנסת ס"ת הנ"ל], וק"ו במקום סכנה המדוברת בשאלה שלפנינו.

יז. ומכל הנ"ל מבואר, דגם תפלה על הארכת מצב קיים, וכגון אם עדיין לא יורד גשם, ומבקשים שלא ירד כעת אלא עוד זמן מה שיוכלו להגיע לבית בנחת, או לקיים הכנסת ס"ת וכיו"ב, אין זה הגון, וכמשמעות הגמ' ביומא דכל שזקוקים לגשם אין להתפלל על העדרו. אכן י"ל דאם מתפלל בשעה שהגשם יורד שיפסק, הרי זה חמיר טפי, וכעין ההיא דאמרו בתענית (כה ע"א) משמיא מישקל לא שקלי.

תאריך: שבט תשפ"ד

יקותיאל אוהב ציון

אב"ד "טובה ראיתה"

ורב בעיה"ק "טבריה" ת"ו

תפלה שלא ירד שלג

יח. ובעת שיורד שלג, והאדם מתפלל שלא ירד שלג אלא גשם, שבזה לכאורה י"ל דאין חשש, ואע"פ שאמרו בתענית (ג סע"ב) דמעלי שלג להרים כחמשה מטרי לארעא, אה"נ שירד בהרים ולא בערים שבהם מצויים בני"א. נוכי"ב נשאלתי אם אפשר להתפלל להשי"ת שיהיו גשמים ולא יהיה קר. וצ"ע]. ובפרט לפי מה שכתבו בספרים שה"שלג" רומז אל הדינים, שע"י הגבורה שהיא רוח צפון נקרשים המים [שהם חסדים].

ט. ואמנם יש להעיר ממ"ש "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", וכתוב נמי (דניאל ז, ט) "ועתיק יומין יתיב לבושיה כתלג חיור", וכתב הרמ"ז בביאורו לזהר (פ' שלח, דקנ"ז ע"א) שהשלג משכך הדינים כמו שהשלג משכך החום הנורא. וצ"ל כמ"ש הראב"ד בהקדמתו לספד"צ שהשלג הוא חסד בתערובת דין, והיינו "אוצרות שלג" שנידונים בזה הרשעים, שיש בהם מ"מים הזדונים" של "גבורות גשמים". עכת"ד. וכתבתי בחפיזה בדבר שאין לי עסק ובודאי שהדברים ארוכים ועתיקים.

כ. וראה עובדא נפלאה בענין זה עם הרא"ש מסטראפקוב זיע"א שהביאו ב"דברי שלום" החדש (עמ' תקעה) על הסוחרים שבקשוהו להתפלל שירד שלג, והוא שילם כסף לעני אחד שהתפלל שלא ירד שלג מחמת שלא היו לו מגפיים. כל זה כתבתי לחביבותא דאורייתא דילן ולחביבותא דמר, ואתה שלום.

בברכה רבה
יקותיאל דטבריה

